

УДК 821.161+821.161.09

Здинюк М.О., спеціаліст вищої категорії, викладач-методист©

Кузьмук О.М., спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

Горохівський коледж Львівського національного аграрного університету,
Горохів, Україна**СТРУКТУРНІ ЕЛЕМЕНТИ АНТИЧНОЇ ТРАГЕДІЇ В ДРАМАТУРГІЇ
ЛЕСІ УКРАЇНКИ ТА МАРИНИ ЦВЕТАЄВОЇ**

У статті в компаративному аспекті розглянуто особливості стилізації жанру античної трагедії, її структурних елементів і стильових ознак у драматичній творчості Лесі Українки та Марини Цветаєвої. Зроблено порівняльний аналіз і висвітлено своєрідність інтерпретації античних образів і сюжетів.

Ключові слова: драматургія, трагедія, хор, компаративний аналіз, агон, стилізація, інтерпретація, образ, драма, драматичний цикл, п'єса, романтизм, романтичний театр, мифотворчість, життетворчість.

УДК 821.161+821.161.09

Здинюк М.О., Кузьмук О.М.

Горохівський коледж Львівського національного аграрного університету,
Горохів, Україна**СТРУКТУРНЫЕ ЭЛЕМЕНТЫ АНТИЧНОЙ ТРАГЕДИИ В
ДРАМАТУРГИИ ЛЕСИ УКРАИНКИ И МАРИНЫ ЦВЕТАЕВОЙ**

В статье в компаративном аспекте рассматриваются особенности стилизации жанра античной трагедии, ее структурных элементов и стилистических средств в драматургическом творчестве Леси Украинки и Марины Цветаевой. Сделан сравнительный анализ и обращается внимание на своеобразие интерпретации античных образов и сюжетов.

Ключевые слова: драматургия, трагедия, хор, компаративный анализ, агон, стилизация, интерпретация, образ, драма, драматический цикл, пьеса, романтизм, романтический театр, мифотворчество, жизнетворчество.

UDC 821.161+821.161.09

Zdyniuk M.A., Kuz'muk O.M.

Gorohiv college of Lviv National Agrarian University,
Gorohiv, Ukraine**THE STRUCTURAL ELEMENTS OF ANTIQUE TRAGEDY IN THE
DRAMA BY LESYA UKRAYINKA AND MARINA TSVETAYEVA**

The peculiarities of the comparative aspect of the stylization of antique tragedy genre, its structural elements and style features in drama by Lesya Ukrayinka and Marina Tsvetayeva are presented in the article. The comparative analysis of the closer look is given to the originality of the interpretation of antique images and scenes.

Key words: dramatic art, tragedy, choir, comparative analysis, agon, stylization, interpretation, image, drama, drama cycle, play, romanticism, romantic theatre, myth, creativity.

© Здинюк М.О., Кузьмук О.М., 2014

Постановка наукової проблеми та її значення. До інтерпретації античних сюжетів із використанням окремих структурних стилювих ознак давньогрецької трагедії звертались Леся Українка та М. Цвєтаєва. Наукове дослідження питання використання елементів античної трагедії у творчості Л. Українки розпочато ще М. Зеровим і продовжується сучасними літературознавцями. Інтерпретації античності у творчому доробку М. Цвєтаєвої присвячено грунтовні праці Г. Сакянц та Р. Войтеховича. Проте актуальним є компаративне дослідження зазначененої проблеми.

Мета статті. За допомогою компаративного дослідження зазначененої проблеми з'ясувати способи використання структурних елементів і поетикальних засобів античної трагедії у драматичних творах Л. Українки та М. Цвєтаєвої. Це дасть змогу більш виразно висвітлити спільні й відмінні тенденції в модифікації жанру та структури античної трагедії у різних національних літературах.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Трагедія була створена давніми греками й доведена до досконалості як універсальний об'єднувальний жанр. Драма поєднувала низку видів мистецтв. Спів, музика, живопис, хореографія були необхідною частиною драматичного дійства. Для міфу характерний замкнений стан свідомості, та лише з появою трагедії вона радикально змінюється.

Драматургія Лесі Українки – феноменальне явище в українській літературі: вона вражає новизною тем, гостротою соціально-психологічних конфліктів, філософськими узагальненнями, поетичною красою, високою культурою вірша. Пристрасне заперечення всього ворожого, реакційного, закостенілого в житті, утвердження гуманістичних ідеалів ведеться в її творах з позицій неоромантизму, який намагався розширити права особистості, визволити її від тиску юрби. Творчість Лесі Українки – якісно новий етап у розвитку української драматургії. За ідейно-художніми якостями, за рівнем мистецької досконалості вона є одним з найвагоміших здобутків всесвітньої драматургії. Використання класичних образів світового мистецтва дозволило письменниці порушувати не тільки буденні проблеми тогочасної дійсності, а й роздумувати над філософськими питаннями. М. Євшан зазначав, що образи європейської класики стали органічним елементом душі Лесі Українки [2, 5,6,3]. У своїх драматичних творах письменниця порушувала широкий спектр проблем, намагаючись дати їм власну інтерпретацію. Нашу увагу привернуло насамперед те, що було для неї важливим у зовнішньому й внутрішньому світі героя, а що – другорядним, адже з'ясування цього дає змогу по-новому прочитати художні твори Лесі Українки з погляду культурної ситуації її епохи. Драма Лесі Українки починається з драматичної сцени «Іфігенія в Тавриді». Міф про Іфігенію, як і інші міфи, незмінний у своїй образності, дає досить широку семантику, яка дає змогу вмістити в нього досить багато подій суспільного й особистого життя. Це твір про тяжкий і почесний спадок Прометея. Його, як належне, приймає Іфігенія задля рідної країни. «Іфігенія в Тавриді» – твір незакінчений, драматична сцена, кілька строф і антистроф та монолог Іфігенії, динамізований ремарками. Уже в цій першій, найбільш її класично- античній трагедії Леся Українка далека від давньогрецького взірця, зокрема від трагедій Евріпіда, вона здійснює вільну інтерпретацію міфу, індивідуалізуючи характер героїні й показуючи, що не лише доля робить героя, а герой творить свою долю. Проте, як зазначає А. Гозенпуд, «надто велика

роздіжність існувала тут між ідеєю і стилізованою формою, що не могла сприяти появі справді життєвого твору» [1,4].

У певний момент процесу творчого втілення міфологічного сюжету у драмі була зорієнтована на канон античної сюжетно пов'язаної трагедійної трилогії Й. М. Цвєтаєва. В одному з листів до Г. Тескової, М. Цвєтаєва повідомляє: «Мой Тезей задуман трилогией: Ариадна – Федра – Елена. Знаете ли Вы, что на долю Тезея выпали все женщины, все – навсегда? Ариадна (душа), Антиопа (азазонка), Федра (страсть), Елена (красота)» [4,3,1]. Звернення до форми трилогії може бути свідченням свідомої стилізації античного канону. Проте перебіг творчого процесу, зафікований самою авторкою у «Сводних тетрадях», доводить інше. Аналізуючи дані записи, трансформацію авторського задуму можна подати так. Висхідним пунктом звернення до міфологічного сюжету про Тезея був образ Елени. У ході творчого процесу відбулася трансформація задуму написання трилогії. М. Цвєтаєва з'єднала разом два найвідоміші епізоди із життя Тезея – його подорож на Крит та історію загибелі його дружини Федри та сина Іпполіта. За зраду Аріадні (й Афродіті) у першому епізоді, згідно з концепцією М. Цвєтаєвої, Тезей покараний у другому. Дана ідея виявилась найвагомішою, і відпала потреба у висвітленні історії з викраданням Тезеєм Єлени. У двох написаних на античний сюжетах драмах «Аріадна» та «Федра» авторка вдається до використання структурних і поетичних ознак античної трагедії. Р. Войтехович у своєму дослідженні посилається на М. Мейкіна, який знаходив у п'есах М. Цвєтаєвої риси грецької трагедії: поліметрію, вкраєлення ліричних уривків і буденних деталей, відсутність іронії стосовно головної дії, відсутність ускладнених побічних сюжетних ліній поєднання розлогих монологів із діалогами «стакато» – у «Щуролові», агон і стихомітія – у «Цар-дівиці» та інших поемах. В античній трагедії хор один, і в нього є провідник, а в драмі М. Цвєтаєвої з'являються без провідника водночас хор юнаків, хор дівчат і хор громадян. М. Цвєтаєва більш зосереджена на іншому – на відтворенні духовного світу своїх персонажів, на тих поняттях, образах і уявленнях, у колі яких вони живуть. У драмі М. Цвєтаєвої «Аріадна» зберігається така характерна для античної літератури риса, як двоплановість, паралельне зображення життя богів та смертних. А у трагедії «Федра», поетеса беручи за основу міфологічний сюжет, надає характерам та вчинкам головних героїв більшої психологічної достовірності. Конфлікт пристрасті й морального обов'язку залишається внутрішньою дилемою, яка не піддається розв'язанню. М. Цвєтаєва ідеалізує образ Федри, відкидаючи деякі обставини. Вона створює образ чистої, чесної та люблячої жінки та водночас розкриває ідею вічної всепоглинаючої та фатальної пристрасті.

М. Зеров звертає увагу на послугування Лесею Українкою «й іншими способами розцвічення діалогу, властивими найбільшою мірою античній драмі, – так званим гномами тастихомітіями» [3, 384]. Для прикладу М. Зеров наводить розмову пророчиці Тірци з чоловіком на руїнах Єрусалиму та відзначає, що «особливої гостроти і дзвінкості користування «гномами» досягає в «Камінному господарі» [3,4].

У драмі «Оргія» завдяки використанню імені Антігона виникає алозія з одноіменною трагедією Софокла. Певні перегуки із трагедією Софокла знаходимо також на структурному рівні. В «Антігоні» хор виконує гіпорхему, присвячену Діонісу, захиснику міста Фіви. Як відомо, один із джерел

давньогрецької трагедії є хорова лірика. Гіпорхема – жанр хорової лірики, пісня, що супроводжується танцями.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Звертаючись до художньої інтерпретації античних сюжетів у драматичних творах, і Л. Українка і М. Цвєтаєва відмовились від стилізації канону давньогрецької трагедії. Використання структурних елементів та стилістичних засобів античної трагедії у драмах не тільки античної, а й іншої тематики обома драматургами свідчить про їх глибину, розуміння їх готової класичної форми для наповнення новим змістом. Вони розглядають античну драму крізь призму та естетичних запитів людини початку ХХ століття і виявляють трагізм духовного життя історичної особи. Водночас трансформація поети кальних засобів давньогрецької трагедії свідчить про актуальність античного дискурсу для творчості українського та російського драматургів.

Літературна діяльність Лесі Українки та Марини Цвєтаєвої залишається на периферії дослідницької уваги, можливо, внаслідок неоднозначного ставлення до драматургії пошуків письменниць. Вивчення інших жанрів цвєтаєвської спадщини продемонструвало, що вона нерідко містифікувала, репрезентуючи свою прихильність принципам модерністської міфотворчості. Науковий інтерес становить факт існування восьми своєрідних і цілком самостійних п'ес, справжнього маленького театру, особливості якого залишаються недослідженими. Драматургічна спадщина М.І. Цвєтаєвої та Лесі Українки має бути прочитана в контексті основних філософсько-мистецьких тенденцій початку ХХ століття і пройти нове осмислення з урахуванням усіх позицій життєтворчості поетес.

Література

1. Гозенпуд А. Поетичний театр (Драматичні твори Лесі Українки) / Гозенпуд А. – К.: Мистецтво, 1947. – 302 с.
2. Євшан М. Леся Українка / Євшан М. Критика. Літературознавство. Естетика. – К.: Основи, 1998. – 574 с.
3. Зеров М. Українське письменство XIX ст. Від Куліша до Винниченка: лекції, нариси, статті /Зеров М. – Дрогобич: Вид. фірма «Відродження», 2007. – 568 с.
4. Саакянц А.А. Марина Цветаева: Жизнь и творчество / А. А.Саакянц. – М.: Элліс Лак, 1999. – 816 с.
5. Цветаева М. Собрание сочинений: в 7т. / Цветаева М. – М.: Элліс Лак, 1994-1995.
6. Українка Леся. Зібрання творів: у 12 т. / Леся Українка. – К.: Наук. думка, 1975-1979.

Рецензент – к.ф.н., доцент Падура М.Ф.